

УДК 530.192:330](045)

Михайлов А. П.

кандидат економічних наук, доцент, старший викладач кафедри економіки та управління персоналом, ННІ менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан розвитку аграрного сектора економіки України та визначено напрями його інноваційного розвитку. Встановлено, що Україна повинна розвивати виробничі потужності сільського господарства, щоб у найближчі декілька років наша сільськогосподарська продукція могла вийти на світовий ринок і конкурувати з продукцією інших розвинутих країн світу.

Ключові слова: економіка, сучасний стан, інноваційний розвиток, аграрний сектор.

Михайлов А. П.

Кандидат економічних наук, доцент, старший преподаватель кафедри економіки та управління персоналом УНІ менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, г. Киев

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье проанализировано современное состояние развития аграрного сектора экономики Украины и определены направления его инновационного развития. Установлено, что Украина должна развивать производственные мощности сельского хозяйства, чтобы в ближайшие несколько лет наша сельскохозяйственная продукция могла выйти на мировой рынок и конкурировать с продукцией других развитых стран мира.

Ключевые слова: экономика, современное состояние, инновационное развитие, аграрный сектор.

CURRENT STATUS AND PROSPECTS OF AGRICULTURAL ECONOMY OF UKRAINE

***Abstract.** The article analyzes the current state of the agricultural sector of Ukraine and the directions of its innovation. Found that Ukraine should develop productive capacity of agriculture to the next few years, our agricultural products could enter the global market and compete with the products of other developed countries.*

***Key words:** economy, current status, innovative development, the agricultural sector.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сільськогосподарська галузь для Української держави завжди була однією з пріоритетних сфер як зовнішньоекономічного, так і внутрішньоекономічного розвитку країни, адже питання організації виробництва й підтримки продовольчого забезпечення для окремої держави актуальні в усі часи. Від цього залежить не тільки життєздатність і самодостатність країни й суспільства, а й безліч найрізноманітніших напрямів людської діяльності.

Україна – це країна з потужним агропромисловим потенціалом та величезними перспективами розвитку сільського господарства. Вона володіє сприятливими кліматичними умовами і якісними земельними ресурсами, наявність яких свідчить про можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. З його базовою складовою, сільським господарством, є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження

суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Окрім стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, аграрний сектор України безперечно спроможний на вагомий внесок у вирішення світової проблеми голоду.

Подальше входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі вимагають адаптації до нових та постійно змінних умов, а відповідно – подальшого удосконалення аграрної політики.

Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що з одного боку може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір, а з іншого – зростання доходів, задіяного в аграрній економіці сільського населення, що складає понад третину всього населення країни, дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки [8].

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки держави, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства на основі закріплення його багатокладності, що на даному етапі розвитку вимагає пріоритету формування різних категорій господарств, власники яких проживають у сільській місцевості, поєднують право на землю із працею на ній, а також – власні економічні інтереси із соціальною відповідальністю перед громадою.

Стратегія визначає мету, стратегічні цілі, принципи розвитку аграрного сектору, орієнтири й пріоритетні напрями та розроблена у відповідності з Конституцією України та з урахуванням положень законів України «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про основні засади

державної аграрної політики України на період до 2015 року» та інших законодавчих та нормативно-правових актів, відповідно до яких здійснюється діяльність в аграрному секторі [8].

Незважаючи на певні досягнення в розвитку аграрної сфери, в Україні ще багато питань чекають на вирішення. Для того щоб сільське господарство в нашій країні розвивалося і процвітало потрібні суттєві зміни у ціновій політиці. Сільському господарству потрібні стабільні ціни, орієнтуючись на які фермери могли б визначати оптимальний обсяг виробництва продукції. Ціновий механізм повинен стати головною ланкою постреструктурованого аграрного виробництва.

Саме тому **метою статті** є визначення сучасного стану та напрямів інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливу роль відіграє утворення у сільському господарстві кластерів. Кластерні локальні мережі територіально-виробничих систем є джерелами і факторами забезпечення високого рівня та якості життя населення, економічного зростання й сталого розвитку території. У центральних, південних і східних областях України формуються зерново-олійні кластери, які мають високу ефективність [2].

У сьогоденних умовах військового протистояння й економічної кризи сільське господарство серед інших галузей демонструє позитивну тенденцію. Як зазначив Прем'єр-міністр України (2015 р.) А. Яценюк, протягом останніх декількох місяців агропромисловість стала єдиною галуззю економіки в Україні, яка збільшила виробництво й експорт. «У складних економічних умовах, незважаючи на всі труднощі і військову агресію, агропромисловий комплекс став єдиною галуззю української економіки, яка в останні місяці збільшила обсяги продовольчого виробництва та експорту», – зазначив він.

Прем'єр-міністр повідомив, що ріст сільського господарства, виробництва українського продовольства становив 16 %, порівняно з аналогічним періодом минулого року. «У нас середня урожайність зросла на

14 %, тому сільське господарство є основним і, на жаль, єдиним локомотивом підтримки економічної стабільності в Україні», – наголосив А. Яценюк [9].

Він додав, що очікується значний обсяг надходження валюти в Україну, у тому числі через продаж продукції сільськогосподарського призначення. Зібраний урожай дає змогу, з одного боку, експортувати й заробити валюту, з іншого – забезпечити Україну якісним і стабільним за ціною зерном.

На думку експертів, Україна зможе наростити свій експортний потенціал, зокрема й за рахунок сільськогосподарської продукції. Як відомо, положення асоціації з ЄС для України, які набрали чинності з 1 листопада 2014 р., уже дають позитивний результат. Одностороннє застосування пільг по взаємній торгівлі дало можливість вітчизняним товарам безперешкодно виходити на ринок ЄС. Незважаючи на загальну нестабільну ситуацію в Україні, у подальшій довгостроковій перспективі позитивний результат буде більш вагомим. Особливо це стосується сільськогосподарської продукції. Після скасування мит та інших бар'єрів, які сильно обмежували поставки, зернові швидко вийшли на європейський ринок. Більшість експертів вважають, що саме це стане першим кроком на шляху до економічного зростання України й більш глобальної інтегрованості у Євросоюз.

Велику роботу також виконало й Міністерство аграрної політики України, яке виявилось найбільш динамічним у плані змін. Представники МінАПК довго, але ефективно працювали над створенням уніфікованої бази законодавства, яка буде солідарна з нормами ЄС. Вихід на новий і глобальний, за своїми масштабами, ринок дасть змогу українським товарам досягти більш високої конкурентоспроможності в плані якості. При тому що сільськогосподарська продукція має унікальний «вічний» попит.

Попит на сільськогосподарську продукцію на світовому ринку високий, і Україна має шанси посісти важливе місце на цьому ринку. Уже сьогодні темпи експорту зерна з України з початку поточного маркетингового сезону вражають.

Експерти звертають увагу ще на деякі проблеми, зокрема це стосується регулювання ринку. Україна останні десятиліття є впевненим чистим експортером зерна, нарощуючи його експортний потенціал. Це означає, що формування внутрішніх цін на зерно у нас відбувається великою мірою виходячи з ситуації на світових ринках. Останнім часом у світі, зважаючи на зростання валових зборів, залишки основних зернових культур неухильно збільшуються, що, у свою чергу, позначається як на внутрішніх цінах зернових культур, так і на прибутках виробників.

Ще одна проблема – втрати зерна під час збирання врожаю, які спричинені дефіцитом транспортних засобів і несвоєчасним вивезенням продукції з полів.

На думку експертів, уряд України досяг значних результатів у роботі, що проводиться з дерегуляції аграрного ринку. Однак цей процес необхідно продовжувати. Так, оптимізації потребує логістика перевезення аграрних вантажів, потрібне створення ефективної системи хеджування ризиків, удосконалення процедури сертифікації насінневого матеріалу тощо [9].

Щодо земельних відносин, в Україні ще не в повній мірі вирішені питання щодо формування ринку землі:

- не визначено місце землі в системі економічного обігу;
- не створено належних умов для реалізації громадянами права власності на землю;
- потребує удосконалення інфраструктура ринку землі.

Необхідно звернути увагу на розвиток фермерських господарств. Держава повинна запровадити заходи, які б сприяли збільшенню кількості такого виду господарств, адже за даними статистики, в Україні спостерігається тенденція до зменшення кількості фермерств. Найважливішою проблемою у створенні фермерських господарств є відсутність стартового капіталу, на основі якого можна було б побудувати ефективно функціонуюче виробництво. Цю проблему можна усунути шляхом надання підприємцям вигідних кредитів. Потрібно забезпечити

гарантії збуту всієї виготовленої сільськогосподарської продукції за вигідними цінами; створити умови за яких фермерські господарства матимуть можливість змінювати свою технічну базу на сучаснішу [4].

Сьогодні фінансово-економічна підтримка аграрного сектора здійснюється переважно через комплекс програм, кожна з яких має на меті підвищення ефективності виробництва та дохідності товаровиробника. При цьому, через брак коштів Державного бюджету України, ця підтримка на 80 % здійснюється за рахунок сприятливої податкової політики, що є непрямую формою субсидіювання галузі.

Відомо, що сільське господарство є специфічною галуззю економіки. Це проявляється в тому, що, на відміну від багатьох інших галузей економіки, результати його діяльності значно залежать від природно-кліматичних умов. Тому одним із важливих напрямків розвитку сільськогосподарського виробництва є зменшення ризиків від природно-кліматичних умов та забезпечення подальшого розвитку аграрного сектора шляхом удосконалення системи захисту господарств [7].

Значним бар'єром для успішного розвитку і функціонування аграрного сектору в Україні є недосконалість нормативно-правових актів щодо аграрної політики держави. Тому їх необхідно переглянути і сформувати правову базу, яка б захищала інтереси виробників сільськогосподарської продукції. Особливістю функціонування організаційно-правового механізму підтримки розвитку аграрного сектора сьогодні в Україні є те, що, з одного боку, відсутнє в повному обсязі фінансове забезпечення законів, що приймаються, а з іншого – невиконання вже прийнятих законів та інших нормативно-правових актів, тобто низька виконавча дисципліна в державних органах влади [4].

Значну роль повинна відігравати інноваційна діяльність. Пріоритетним напрямом інноваційної діяльності в аграрному секторі є впровадження найбільш перспективних агротехнологій і на цій основі підвищення продуктивності виробництва з метою зниження витрат на одиницю продукції

та зміцнення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках.

Серед напрямків інноваційного розвитку аграрного сектора слід визначити такі:

- 1) створення та впровадження у виробництво високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, нових порід тварин і птиці;
- 2) стимулювання агроекологічної діяльності, зокрема розвитку альтернативного органічного агровиробництва;
- 3) формування високоосвічених професійних кадрів [4].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, незважаючи на проблеми, які притаманні сучасному етапу розвитку сільськогосподарського виробництва, Україна повинна розвивати виробничі потужності сільського господарства, щоб у найближчі декілька років наша сільськогосподарська продукція могла вийти на світовий ринок і конкурувати з продукцією інших розвинутих країн світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України: від 16.01.2003р. №436-VI за станом на 27 лютого 2008р. // Звід кодексів України: / ВРУ. – Офіц. Видання. – К.: Парламентське видавництво, 2009. – Т. 1. – С. 3-153.
2. Крисанов Д. Кластеризація економічної діяльності та обслуговування як інструмент сталого розвитку сільських територій / Д. Крисанов, Л. Удова // Економіка України. – 2009. - №11. – С. 3-13.
3. Лузан Ю. Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Лузан Ю. Я. // Економіка АПК. – 2009.- №7. – С. 3-12.
4. Саблук П. Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. - №12. – С. 3-13.

5. Управління інноваційною системою аграрного підприємства /Сіренко Н. М. // Економіка АПК. - 2009. - №9. – С. 43-46.
6. Сус Т. Й. Інвестиційна політика в сільському господарстві регіону / Сус Т. Й. // Науковий вісник БДФА: зб. праць. – Чернівці, 2008. – Вип. 4. – С. 518-523.
7. Недбаєва С. М. Державне регулювання страхуванням сільськогосподарських ризиків / Недбаєва С. М. // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. - №24. – С. 88-91.
8. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.
9. Потіха А., наук. співроб. СІАЗ НБУВ. Сільське господарство в економічній системі України. . – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua>.

Матеріали подано в авторській редакції